

เทศน์เช้า วันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๕๙

พระอาจารย์สงบ มนัสสุนโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองขวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เราตั้งใจฟังธรรมะเนาะ ธรรมะเพื่อเตือนสติเรา เราอยู่ในกระแสสังขมไป กระแสสังขม มันพัดพาเราไป โลกธรรม ๘ มีลาภเสื่อมลาภ มียศเสื่อมยศ โลกธรรม ๘ มันพัดพาเราตลอด ถ้าเรามีสติมีปัญญา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้เอง “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงพิจารณาสังขารด้วยความไม่ประมาทเถิด”

การพิจารณาสังขารมันได้สองอย่าง อย่างหนึ่งคือการพิจารณาสังขารร่างกายใช่ไหม แล้วก็พิจารณาสังขารคือสังขารความคิด ความปรุงแต่ง “เธอจงพิจารณาสังขารด้วยความไม่ประมาทเถิด”

เรามีสติมีปัญญา เราไม่ประมาทไปกับเขา เราจะเป็นเหยื่อได้อย่างไร แต่ถ้าเราประมาทไป องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเตือนเอาไว้เลยนะ เราอย่าประมาทกับสังขม อย่าประมาทกับโลก เรามีสติมีปัญญาของเรา ถ้าเรามีสติมีปัญญาของเรา สติปัญญา ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความรู้สึกลับรู้ณะ ความดีก็คือความดีนะ ความดีมันจับต้องได้ มันรับรู้ได้ มองสายตาก็รู้ คนปรารถนาดีกับเรามันอบอุ่นนะ เวลาคนไม่ปรารถนาดีกับเราทำสิ่งใดขึ้นมาเพราะว่าหวังผลประโยชน์ทั้งนั้นนะ อันนี้คือผลประโยชน์ทางโลกนะ ใ้ที่ผลประโยชน์ทางโลกมันเป็นวัตถุเงินมันเป็นสิ่งที่สังขม สิ่งทีระหว่างเราสื่อสารกัน

แต่เวลากิเลสตัณหาความทะยานอยากในใจมันคิดมา เราคิดดีทั้งนั้นนะ เพราะเราก็คิดของเรา แต่บางทีถ้าสติปัญญามันรู้ได้ว่าความคิดอย่างนี้มันชั่วร้าย มันทำไม่ได้ ทำไม่ได้ แต่มันก็จะฝันทำๆ เพราะอะไร เพราะเราทนแรงความอยาก แรงตัณหาความทะยานอยากไม่ได้ไง ถ้าเราทนกับแรงตัณหาความทะยานอยากนะ

เราเกิดมาเพื่อความปรารถนาดี เราเกิดมาเพื่อคุณงามความดี คุณงามความดีเพราะอะไร เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ใช่ไหม เราก็มีเป้าหมายว่าจะประพฤติกปฏิบัติให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์

แล้วพฤติกรรมอย่างนี้มันเป็นการทูลีลนะ มันเป็นการทูลีลทั้งนั้นนะ ดูลี ต้องมีศีล สมาธิ ปัญญา แล้วมันทูลีล ถ้ามันมากก็เป็นมิจฉา มิจฉาคือความคิดที่ผิดพลาด การกระทำที่ทำลายกัน ทำลายสังขมແหลกແหลวไปหมดเลย แต่ฉันคนเดียว ฉันล่อยฟองอยู่บนสังขมนั้น นี่มันเห็นแก่ตัว ความเห็นแก่ตัวของคนหนึ่ง

คูลี สอุปาทิเสสนิพพาน พระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่ พุทธิกรรม เศษส่วนอันนั้นที่มันออกมา แต่คุณธรรมอันนั้นสูงส่งกว่านั้นอีกนะ นี่ไง ธรรมแท้ๆ แสดงตนออกมาไม่ได้ แสดงออกมามันต้องผ่านสมมุติบัญญัติ ภาวาท เว ปญจกษุณา ชันธุ์ รูป เวทนา สังขาร วิญญาณ

เวลาครูบาอาจารย์ท่านบอกว่าชันธุ์มันแสดงตัว ชันธุ์มันแสดงตัวคือมันสิ่งที่ให้เราจับต้องได้ สมมุติบัญญัติให้เราสื่อสารได้ แต่ตัวธรรมจริงๆ มันอยู่ไหน ตัวธรรมจริงๆ มันยังสูงส่งกว่านั้น แล้วพุทธิกรรมที่ท่านแสดงออกมา หัวใจของท่านสูงส่งกว่านี้ไง แล้วท่านแสดงพุทธิกรรมมาอย่างนี้ แล้วลูกศิษย์ลูกหาที่มีความเคารพนับถือ เขาเรียกหลงใจๆ ถ้าใจมันลงครูบาอาจารย์แล้วนะ มันไม่คิด คำสั่งคำสอน เห็นใหม่

คูลี เวลาโครงการช่วยชาติฯ เราพูดประจำ ท่านนำหน้าอยู่นะ เราปล่อยให้ผู้เฒ่าผู้แก่ลากซึ่งใคร่อย่างนั้นหรือวะ แล้วพวกเรามาบังคับดูตายกันหรือ ถ้าพวกเราไม่นิ่งดูตาย เราก็ต้องช่วยเหลือเจือจานท่าน ช่วยเหลือท่าน เพราะอะไร เพราะน้ำข้าวที่เราได้กินได้อยู่อาศัยมา มันมียาง เราจะลึกถึงคุณของท่าน ท่านออกมาตราครุฑรำ เราก็ออกมาช่วยเหลือเจือจานกัน

แต่เขาว่าไม่ได้ มันระบบเศรษฐกิจ มันเป็นเรื่องโลก มันไม่ใช่ธรรม ถ้าเป็นธรรมนะ ต้องประพฤติปฏิบัติ มันไม่ใช่กิจของสงฆ์ โอ้ย! ปัญญาเยอะ คิดมาก ปัญญาใหญ่

แต่ของพวกเรา เราเชื่อถือศรัทธา ท่านเดินนำหน้า เราก็เดินตาม เดินตามเพราะเราเชื่อคุณธรรมในใจของท่าน ท่านเดินไปไหน เราก็เดินตาม แล้วเราก็ทำตามท่านไป เราทำตามท่านทำตามท่าน ไม่ต้องคิด นี่ลงใจ ถ้าลงใจแล้วมันจบ มันจบ เพราะเราเชื่อคุณธรรมอันนั้น เราเชื่อคุณธรรมในหัวใจของท่าน ถ้าเราเชื่อในคุณธรรมในหัวใจของท่าน ท่านพิจารณาแล้ว

ท่านพูดประจำว่า ท่านได้พิจารณาแล้ว ท่านถึงได้ออกมาโครงการช่วยชาติฯ ท่านพิจารณาแล้วท่านถึงได้พาพวกเราออกขวนขวาย ท่านได้พิจารณาแล้ว ท่านได้พิจารณาแล้ว ถ้าลงใจนี้มันจบ

มันไม่ลงใจนะ ไม่ลงใจ ท่านทำอะไรนะ โอ้โฮ! เอาไปวิเคราะห์หิวจัย แล้วปัญญาหางอึ่งอย่างนี้วิเคราะห์หิวจัยเรื่องอะไร วิเคราะห์หิวจัยก็กิเลสมันทึ่มมันดำนี่ไง เอามาวิเคราะห์หิวจัย โอ้ย! มันถูกต้องไม่ถูกต้อง โอ้โฮ! ปัญญาเยอะ คนเก่ง นี่คือการกิดขวาง นี่จิตใจที่มันไม่ลง จิตใจไม่ลงมันเป็นแบบนี้

จิตใจที่มันลงนะ เราเชื่อคุณธรรมอันนั้น ถ้าคุณธรรมอันนั้นนะพาเราไป มันจะไปไหนเห็นใหม่ ฉะนั้น เวลาท่านพาดำเนินมา ถ้าพาดำเนินไป เราเดินตามนั้นนะ ง่าย ๆ เลย เดินตามนั้น ๆ นะ แต่ใจมันไม่ลง มันไม่มีใครเดินตาม ถึงเดินตามก็เดินตามห้าสิบ ครึ่งๆ กลางๆ

แต่ถ้าพูดถึงหลวงปู่ลีท่านลงทั้งหัวใจ ลงทั้งหัวใจ เราก็ลงทั้งหัวใจ แต่เรามั่นคนอนาถา เราไม่มีอำนาจวาสนาขนาดนั้นที่จะไปแบกรับภาระอันใหญ่โตอย่างนั้น เราลงใจของเรา ถ้าเป็นเรื่องนามธรรม เป็นเรื่องหัวใจ เป็นเรื่องความเชื่อถือ สละได้แม้แต่ชีวิต สละได้ แต่ถ้าพูดถึงเอาวัตถุ เอาสิ่งของที่จะไปเกื้อกูลกัน เรามั่นคนอนาถา เรามั่นไม่มี ๑. ไม่มี ๒. ไม่แสวงหา เพราะการแสวงหาของเรา คือการแสวงหาแล้วมันมีคุณ ถ้าใครมีคุณแล้ว กตัญญูกตเวทิต จิตใจของเรามันจะต้องฝึกฝนไปตลอดไป ฉะนั้น การดำเนินศีลธรรมมันจะติดขัด นี่ในความรู้สึกของเรา

แต่ในความรู้สึกของเรา เราถึงช่วยเต็มที่ ช่วยเต็มที่ ทั้งเกี่ยวกับชีวิต เกี่ยวกับความสมบัติของเราทั้งหมด แต่จะให้เราขวนขวายเพื่อวัตถุจากบุคคลคนอื่น เราทำไม่ได้ เราทำไม่ได้ ถ้าเขามีคุณกับเราแล้วมันจะมีคุณไปทั้งชีวิต เราไม่เคยไปเอ่ยปากกับใครทั้งสิ้น ไม่เคยยุ่งกับใครทั้งสิ้น แต่ชีวิตนี้พลีให้ได้ นี่พูดถึง นี่ในความเห็นของเรา

เราจะบอกว่า เวลาเชิดชูหลวงปู่ลี เชิดชูครูบาอาจารย์ เชิดชูเขา ตัวเองก็หมาตัวหนึ่งเหมือนกัน ตัวเองก็ไม่มีความสามารถอะไรหรอก ไม่มีความสามารถ แต่เพราะมันมีอุดมการณ์แต่ใจมันลงใจ มันลงที่หัวใจดวงนั้นไง ถ้าใจดวงนั้นมันลง มันใจลงอันนั้น ฉะนั้น สิ่งที่เราใจมันจะลงมันต้องอยู่ด้วยกัน มันต้องประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เห็นไหม

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธัมมจักข พุทธจักข มีพระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปลื้มใจมาก “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” ผู้รู้ผู้เห็นที่เหมือนกันในหัวใจดวงนั้น ถ้าสิ่งอย่างนั้นนะ อันนั้นนะที่มันจะลงใจ มันจะลงใจตรงนั้น

นี่ไง ธรรมอันนั้นที่สูงส่งๆ ประพฤติปฏิบัติขึ้นไป ถ้ามันมีความติดขัด ทำสมาธิไม่ได้ ยกขึ้นวิปัสสนาไม่เป็น วิปัสสนาไปแล้วมันติดขัด ถ้ามันเป็นนามธรรม มันเป็นเรื่องความในใจของเรา มันเป็นเรื่องศีล สมาธิ ปัญญาในใจของเรา มันเป็นเรื่องความลับของคนอื่นอยู่แล้ว แต่เวลาเราไปหาท่าน ท่านแก้ไขเรา ท่านปลดเปลื้องเรา ท่านทำให้เราไปได้ นี่ไง คุณธรรมอันนั้นมันยืนยง

ถ้าท่านไม่มีคุณธรรมอันนั้น ท่านไม่รู้สิ่งนั้นนะ ความคิดความเห็นของเราเวลามันเกิดมรรคเกิดผลในใจของเรานะ มันมีใครรู้กับเรา เราไม่รู้ของเราคนเดียว แล้วเรารู้ของเราคนเดียว เราก็แบกรับ แบกไอ้ความสงสัยของเรา แบกปัญหาของเราไปถามท่านนะ ไปถามท่าน แล้วท่านตอบเราได้ ท่านตอบเราไม่ได้ตอบเราได้ธรรมดานะ ท่านตอบแล้วท่านยังทำทนายอีกนะว่าทางเดินจะเป็นอย่างนั้นๆ ทางมันจะเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป บุคคล ๔ คู่ ท่านชี้หน้าเราแล้ว ท่านบอกเราแล้ว แล้วเราประพฤติปฏิบัติไป

ประพฤติปฏิบัติไป เห็นใหม่ ดุสิ เวลาหลวงตาท่านประพฤติปฏิบัติท่านถึงที่สุดแห่งทุกข์ กราบแล้วกราบเล่า ภาษุหนุ่มๆ องค์หนึ่งกราบแล้วกราบเล่า กราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันกราบเพราะอะไรละ มันกราบเพราะใจดวงนั้นเวลาประพฤติปฏิบัติไปแล้วมันรู้มันเห็น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไม่มีกำมือในเรา แบทลอด ธรรมะมันแบทลอดไป

แต่กิเลสตัณหาความทะยานอยากในหัวใจของคนมันปิดบังไป มันไม่มีเครดิต มันไม่มีความรู้ของมัน มันอยากใหญ่อยากโต มันแอบอ้างของมัน แต่มันแอบอ้างด้วยความมีดบอด แอบอ้างด้วยกิเลสตัณหาความทะยานอยากไป

แต่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติไปนะ มันสว่างโพลงในกลางหัวใจ มันเปิดเผย มันแจ่มแจ้ง มันแจ่มแจ้งขึ้นมา เป็นมรรคเป็นผลขึ้นมา มันรู้มันเห็นของมันนะ ถ้ามันรู้มันเห็นของมันขึ้นมา สัจจะความจริงอันนั้นนะ ธรรมอันนั้นที่มันสูงส่ง ธรรมอันนั้นๆ ถ้าธรรมอันนั้นมันเป็นธรรมอันเดียวกันนะ

นี่ไง เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นไป อยู่กับครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ท่านแก้ไขกันมา อย่างนั้นนะ ถ้าแก้ไข ธรรม สัจธรรมอันนี้ ถ้ามันเชื่อสัจธรรมอันนี้ไง ถ้ามันเชื่อสัจธรรมอันนี้ มันจะเป็นอื่นไปไม่ได้ไง มันเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ ดุสิ เวลามันจะคิดมันจะทำอะไรของมัน สติมันพร้อม มันจะเสวย คือมันแสดงตัว แสดงตัวที่เราจะมาคุยกันนี่ไง

อาหาร ๔ กวพิงการอาหาร วิญญาณาหาร ผัสสาหาร มโนสัญเจตนาหาร มโน มโนนะ มโนวิญญาณปิ นิพพิทุติ มโนสมมุสเสปิ นิพพิทุติ มโนก็ได้ทำลายไปแล้ว ภาวาสวะ ภาพ ตัวจิต ได้ทำลายไปแล้วนะ

มโนวิญญาณปิ นิพพิทุติ มโนสมมุสเสปิ นิพพิทุติ มโนก็ได้ทำลายแล้ว ความสัมผัสของใจก็ทำลายแล้ว ความรู้ความเห็นจากใจก็ทำลายแล้ว มันทำลายไปแล้วมันไม่มีนะ ธรรมอันนั้นมันถึงไม่มีที่ตั้ง ธรรมอันนั้นมันถึงสูงส่งไป แต่เวลาแสดงออก มโนสัญเจตนาหาร มโนสัญเจตนาหาร สติมันพร้อมมา แล้วท่านแสดงออกมาด้วยสติด้วยปัญญาของท่านนะ

นี่แค่พฤติกรรม พฤติกรรมที่ความเป็นอยู่ของท่าน ถ้าเราอยู่กับท่าน เราอยู่กับท่าน เราก็เข้าใจได้แล้วว่าอันนี้ชอบหรือไม่ชอบ ใจความไม่ชอบคือมันเข้ากันไม่ได้ ใจความชอบนี่ พฤติกรรมเฉยๆ นะ

แต่เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นไป สิ่งที่เป็นพฤติกรรม ศรัทธาคือความเชื่อ ความเชื่อ ศรัทธา ความเชื่อเป็นหัวใจจักร ถ้าใครมีศรัทธามีความเชื่อ หัวใจจักรนั้นมันจะชักกระบวนกรความคิดของใจเข้ามา เพราะศรัทธาความเชื่อมันจะดึงหัวใจเข้ามา ถ้าหัวใจเข้ามาแล้ว หัวใจมาศึกษา

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศรัทธามั่นชักรำเข้ามา เป็นหัวใจกรตั้งเข้ามา ตั้งกระบวนการความคิด ตั้งกระบวนการในใจของเราเข้ามา ให้มาศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศรัทธาอันนั้นแก้กิเลสไม่ได้ แต่ศรัทธาอันนั้นเป็นอริยทรัพย์ เป็นอริยทรัพย์ของปุถุชนที่มันจะตั้งกระบวนการความคิด มันจะตั้งหัวใจเราเข้ามาเพื่อศึกษาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลามันจะแก้ไขกิเลสกันนะ มันจะเป็นมรรคญาณ มันจะเป็นศีล สมาธิ ปัญญาในหัวใจอันนั้น

ศรัทธาแก้กิเลสไม่ได้ แต่ศรัทธาเป็นตัวชักนำมา มีศรัทธาแล้วมันต้องเป็นสัมมาทิฐิ มันมีสติปัญญาขึ้นมา มันแยกแยะของมันเพื่อประโยชน์กับมัน เพื่อประโยชน์กับใจดวงนี้ไง ถ้าใจดวงนี้มันเป็นประโยชน์ขึ้นมา มันแยกมันแยะของมันขึ้นมา นั่นไง ธรรมเหนือโลกๆ อันนั้นนะ

กุปปธรรม อกุปปธรรมนะ เวลาอุปธรรม สพุเพ ธมฺมา อนตฺตา โดยธรรมชาติทั่วไป เราเป็นสาวกสาวกจะได้ยินได้ฟังธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็สอนสพุเพ ธมฺมา อนตฺตา ธรรมะเป็นอนัตตา แต่เวลามันเป็นอุปธรรม มันไม่อนัตตา ไม่อนัตตาเป็นอย่างไรละ ถ้าคนที่ประพฤติปฏิบัติไม่ถึงอุปธรรมจะไม่เข้าใจว่าอะไรเป็นอนัตตา อะไรไม่เป็นอนัตตา มันพ้นจากอนัตตาและอัตตาไป มันพ้นจากอนัตตาและอัตตาไปอย่างไร

ฉะนั้น เวลาสิ้นสุดกระบวนการของมันนะ มันเป็นพระไตรลักษณ์ๆ นี่เป็นอนัตตา ความเป็นอนัตตา มันเป็นอนัตตามันก็แปรปรวนของมันตลอดไป เวลาคนที่ศึกษามาโดยที่เป็นปุถุชนก็ละล้าละลัง ก็ยังต้องยึดมันถือมัน ยังต้องเกาะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปก่อน เกาะธรรมวินัย เกาะทฤษฎี เกาะความเห็นนี่ไปนะมันถูก แต่เวลาคนที่เขาเป็นไปแล้วเขาเป็นอย่างนั้น มันก็ต้องวิเคราะห์หิวจัยได้ มันต้องพิสูจน์ได้ พอมันพิสูจน์ได้นะ อันนั้นเป็นธรรมเหนือโลก

นี่ไง ถ้าใจมันลง ใจมันลงนะ ใจมันลงธรรมอันนั้น ธรรมในใจของครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติปฏิบัติมานะ ได้ธรรมในใจของครูบาอาจารย์ที่ประพฤติปฏิบัติมา ดูสิ เวลาหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ท่านบอกท่านปฏิบัติให้ดู หลวงปู่มั่นท่านสั่งท่านสอน ดูสิ ด้วยจริตนิสัย ด้วยอำนาจวาสนาของจิตแต่ละดวงที่มันมีกำลังมากน้อยแค่ไหน ที่มันเป็นประโยชน์แค่ไหน ฉะนั้น ผู้ที่สิ้นกิเลสไปแล้ว ครูบาอาจารย์ที่ท่านสิ้นกิเลสไปแล้ว ท่านจะวางตัวท่านสะดวกสบายของท่านนั้นก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านเป็นคติแบบอย่าง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “กัสนปะเอย เเธกัอายุปานเรา ๘๐ เหมือนกัน เป็นพระอรหันต์เหมือนกัน ทำไมต้องถืออุตุงควัตรอีก”

พระกัสนปะเป็นเลิศในทางอุตุงควัตร นี่ไง ท่านเป็นเอตทัคคะในทางอุตุงควัตร นี่ไง เวลาถามอย่างนั้นนะ

“ข้าพเจ้าไม่ได้ทำเพื่อข้าพเจ้า ข้าพเจ้าทำเพื่ออนุชนรุ่นหลังไง เพื่ออนุชนรุ่นหลังได้เป็นคหบดี ได้เป็นแบบอย่าง ได้เอานี้เป็นเครื่องดำเนิน”

นี่ก็เหมือนกัน หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านอุทิศชีวิตของท่านนะ ท่านจะอยู่สุขสบายของท่านก็ได้ เวลาคนสิ้นกิเลสไปแล้วมันจะมีกิเลสอะไรในใจ มันวิมุตติสุข มันสุขตลอด แต่ท่านอุทิศๆ อุทิศทำตัวเป็นแบบอย่าง เห็นไหม คุณสี กองทัพอธรรม กองทัพอธรรมวางมา มันถึงเป็นอำนาจวาสนาของประเทศไทยไง เพราะประเทศไทยมีพระอรหันต์คุณขนาดนี้ มีหลักมีชัยขนาดนี้ แล้ววางรากฐานเอาไว้ให้พระกรรมฐานเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา

ถ้าท่านไม่วางรากฐานไว้ล่ะ เราไปทำอะไร กิเลสมันยุในใจเดี๋ยวก็ล้มแล้ว จะทำอะไร กิเลสมันทิ่มมันตำหนอยเดียว กลิ้ง ไปไม่รอดหรอก นี่ด้วยอำนาจวาสนาไง

แต่ท่านสละไว้ ท่านทำเป็นแบบอย่างตั้งแต่เริ่มต้น ท่ามกลางและที่สุด นี่ไง มันถึงเป็นอำนาจวาสนาของประเทศไทยไงว่าประเทศไทยมีเอกบุรุษ มีผู้เกิดมาแล้วทำคุณประโยชน์ ทำคุณประโยชน์ตรงไหน ทำคุณประโยชน์ด้วยธรรม ธรรมคือเข้าไปสมาณในหัวใจของสัตว์โลกไง ธรรมคือสังฆธรรมในหัวใจ

เราแสวงหาความสุขๆ กัน แสวงหามาก็เป็นปัจจัยเครื่องอาศัย แสวงหาสิ่งใดมาก็แสวงหาเพื่อสนองกิเลสค้นหาความทะยานอยาก ไม่มีใครสิ่งใดแสวงหาเพื่อความ สุข ความสงบ ความระงับในใจเลย แล้วหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านทำของท่านขึ้นมา คนที่ถือผีถือสางต่างๆ ท่านก็ละทิ้งปฏิญญาความเห็นของตน แล้วมานับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นรัตนตรัย เป็นที่พึ่ง มันทำให้ชาติได้ประหยัดในการใช้จ่ายในพิธีกรรมต่างๆ สิ้นเปลืองไปโดยไม่เป็นประโยชน์ เอาสิ่งนั้นมาบำรุงชาติ บำรุงศาสนาไป แล้วสิ่งความเป็นอยู่ของตนก็เข้มแข็งขึ้นมาไง เพราะอะไร เพราะไม่ลุ่มหลงไปนอกศาสนาไป ทำให้ชาติมั่นคง ทุกอย่างมั่นคง เอกบุรุษ ได้ทำเพื่อชาติ เพื่อศาสนา เพื่อพระมหากษัตริย์ แล้วก็สั่งสอนลูกศิษย์ลูกหามา

คุณสี หลวงตาท่านก็อีกรอบหนึ่ง ท่านมาโครงการช่วยชาติฯ ก็ทำเพื่อชาตินั้นล่ะ แต่ไอ้พวกหมาขี้เรื้อนมันก็มาเกาะก็อาศัย เรื่องธรรมดา เป็นธรรมดา ทุกสังคมก็มีคนดีและคนเลวปนกันอยู่ ทีนี้คนดีกับคนเลวปนกันอยู่ ทีนี้ไอ้พวกผู้ดีมันไม่กล้าพูดไง คนไอ้พวกพูด พูดไปแล้วมันจะเสียเครดิต ไอ้พวกผู้ดีเก็บเงียบเชียว ไอ้พวกหมาขี้เรื้อนมันก็เห่าก็หอนไป

สุดท้ายแล้ว ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ผลมันออกมาเอง ออกมาด้วยการกระทำ การกระทำนั้นมันเปิดเผยขึ้นมาเอง การกระทำนั้นมันฟ้องตัวมันเอง ถ้าการกระทำนั้นฟ้องตัวมันเอง

ฉะนั้น เราต้องพูดว่า เพื่อความสมาน เพื่อความมั่นคงของเรา เราต้องมีจุดยืน เห็นไหม ธรรมะประกาศตนแล้วละ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แล้วเราเองเราก็ต้องรักษาหัวใจของเรา รักษาหัวใจของเราละ

“เธอจงพิจารณาสังขารด้วยความไม่ประมาทเถิด”

รักษาหัวใจ รักษาความคิดของเราให้จิตใจเรามั่นคง อย่าแกว่ง อย่าเหลวไหลไป ไม่ใช่เห็นแต่ความเลวทรามต่างๆ แล้วเราก็ไม่เอาแล้วว้าย ไม่เอาแล้วว้าย ไม่เอาก็เท่ากับทอดทิ้งหัวใจ ไม่เอาก็เท่ากับทอดทิ้งศีล สมาธิ ปัญญาของเรา ไม่เอาก็เท่ากับทอดทิ้งหัวใจที่มันจะพัฒนาขึ้นไปให้มันมีจุดยืนขึ้น

แต่เดิมเรามีครูบาอาจารย์ที่เป็นหลักเป็นชัย เราก็เกาะครูบาอาจารย์เป็นที่พึ่ง ตอนนี่ครูบาอาจารย์ของเราท่านนิพพานไปหมดแล้ว ท่านล่วงไปหมดแล้ว นี่มันก็เหลือหมู่คณะ เหลือพระที่ได้มาจัดการกัน เราก็รักษาหัวใจของเราด้วยสติปัญญาของเรา เปิดตากว้างๆ เปิดหู กว้างๆ ฟังแล้วคิด กาลามสูตร อย่าเพิ่งเชื่อ แล้วเรารักษาของเราเพื่อประโยชน์กับใจดวงนี้นะ ประโยชน์กับใจดวงนี้

ใจนี้เวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะ แล้วมันมาเกิดเป็นเราอยู่นี้ แล้วเกิดมาในท่ามกลาง เอกบุรุษ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น หลวงตา ครูบาอาจารย์ของเรา ท่านผ่านไปแล้ว ท่านผ่านไปแล้ว ทำประโยชน์ไปแล้ว เป็นอดีตไปแล้ว เป็นประวัติศาสตร์แล้ว นี่เป็นปัจจุบัน แล้วอนาคตมันจะตามมา แต่เราต้องรักษาชีวิตของเราเพื่อประโยชน์กับชีวิตนี้ เอวัง